

cellen hem zeker het recht te zeggen, dat daaruit blijkt, „dat de diagnose uit het sputumonderzoek slechts bij hooge uitzondering is te stellen”.

Mijn ervaring is een andere.

In jaargang 1918, Tweede Helft, no. 23 van dit *Tijdschrift* heb ik een overzicht gegeven van 23 door mij onderzochte gevallen van boosaardige longgezwollen, n.l. 7 sarcomen en 16 carcinomen. Van twee patiënten, beiden mannen, resp. 60 en 33 jaar, had ik gelegenheid het sputum te onderzoeken op tumorcellen. In *beide* gevallen viel dit onderzoek *positief* uit: ik vond duidelijke tumorvlokjes. Later heb ik nog een derde geval onderzocht, en ook daar vond ik in het sputum enkele zeer kleine vlokjes met duidelijke carcinoomstructuur.

Wellicht ben ik bijzonder gelukkig geweest, maar zulk een uitzondering, als MARSMAN het vinden van tumorelementen in het sputum noemt, is het dus zeker niet; het komt mij gewenscht voor daar de aandacht op te vestigen, omdat ik wel niet behoef te zeggen op hoe zekere basis de diagnose ineens door een duidelijk bewijzend microscopisch praeparaat gesteld wordt. Ik onderzoek in zulke gevallen het sputum zóó, dat ik het behandel als een curettement, d. w. z. ik fixeer het in een 10 pCt. oplossing van formaline in physiologische keukenzoutoplossing en schud flink; daarna gaat het achtereenvolgens in alcohol van 80 pCt., 90 pCt. tot alcohol absolut. en ten slotte in aether, waarna het sediment, ingesloten in celloïdine, op de gewone wijze wordt gesneden en gekleurd.

Dan wordt een groot aantal praeparaten zorgvuldig doorgekeken. Wordt niets gevonden, dan wordt het onderzoek, zoo mogelijk, nog eens herhaald.

Ik wil niet beweren, dat de resultaten geregeld zoo gunstig zullen zijn als in de drie bovengenoemde gevallen van mij; dezer dagen onderzocht ik bijv. het sputum van een van longkanker verdachten patiënt en vond niets van tumorcelvlokjes; het zal nu nog moeten blijken of hij inderdaad longkanker heeft; ook hoop ik in de gelegenheid te zijn het onderzoek nog eens te herhalen. Maar in allen gevalle acht ik de kans om bij lijdens aan longkanker door microscopisch onderzoek van het sputum een positieve diagnose te stellen, niet zoo ongunstig als dr. MARSMAN haar opgeeft, en stellig zou ik willen aanraden dat onderzoek niet te verzuimen.

Utrecht, 28 September 1928.

Prof. dr. R. DE JOSSELIN DE JONG.

DE RECLAMEREIS NAAR ZWITSERLAND.

De schandpaal is opgericht; bijna zijn de namen van zestig Nederlandsche artsen aan den paal gespijkerd door de verontwaardigde collega's van „Meer en Berg”. Toen ik het protest gelezen had dacht ik, of nu heusch die zestig Nederlandsche artsen, die bedoelde reis als een geschenk aanvaardden, zoo te kort schieten in algemeene ethica, want met speciaal „medische” ethica heeft dit weinig te maken. Wat is het geval?

De firma HOFFMANN noodigt zestig Nederlandsche assistenten uit om op haar kosten een reisje naar Zwitserland te maken en tevens de fabriek te zien. Nu lijkt mij dat laatste zeer belangrijk. In zoo'n fabriek is een goed wetenschappelijk laboratorium. Ik heb wel eens vaker gedacht over de vraag, hoe deze fabrieken aan hun specialité's komen en hoe die specialiseering van de verschillende firma's ontstaat. Ik zou dit *graag* zien, alleen uit utiliteitsoverwegingen blijf ik thuis. Nu kan men, als een dergelijk verzoek gedaan wordt, zeggen, dat men niets met die fabriek te doen wil hebben, dat de firma ons niets interesseert, dat men niet eenige verplichting aan zoo'n zaak wil hebben, enz. enz. en... men weigert om principieele redenen. Zij, die echter dit aanbod wel aannemen, bekijken een dergelijk aanbod ook en overwegen eveneens, of het ongepast is zoo'n reclamereis mede te maken. Zij stellen zich de vraag, of er verkeerde gevolgen uit kunnen voortvloeien. Ik heb bijv. in mijn zak een alleraardigst aanteekenboekje van de firma CARNICK. Een mooi schildpad-omhulsel houdt het boekje verborgen. Toch ben ik nog nooit in de verleiding geweest, iemand hormotone-tabletten voor te schrijven, die het niet noodig had. Op mijn schrijftafel staat voor mij een kalender; een omlijsting van leer omvat het maandblad, toch heb ik nog nimmer die firma, die mij dit schonk, daarvoor

beoordeeld. Ik zou ook niet in de verleiding komen een of andere goed slapende dame nog wat somnifeen-druppels voor te schrijven, omdat de firma HOFFMANN zoo'n goed diner in Zürich aangeboden had.

Ik begrijp natuurlijk wel, dat de artsen van Meer en Berg, die werken onder zooveel, die den strijd in het leven niet kunnen volhouden, neiging hebben te vragen, of dit wel goed afloopt. „Wie staat, zie toe, dat hij niet valle". Maar ik geloof niet, dat een patiënt, die het niet nodig heeft, gevaar zal loopen, digaleen „Hoffmann" te krijgen. En mocht er een firma een beter rustmiddel uitvinden, ik geloof wederom niet, dat een der dischgenooten zal aarzelen, en het mindere van die „lieve" firma de voorkeur zal geven.

Laten wij nuchter zijn. Ieder moge zijn standpunt innemen, maar wees voorzichtig met critiek.

Wanneer een club Nederlandsche artsen Vichy bezoekt en de „Kurverwaltung" biedt die club een diner aan, dan zullen ongetwijfeld de collega's VAN DER SCHEER en BEYERMANN en anderen, die op hun standpunt staan, beleefd voor de uitnoodiging bedanken en er naast een biefstukje met aardappelen gaan eten. Wanneer een van hen Minister wordt en de Maatschappij „Nederland" noodigt Z.Ex. uit om de te waterlating van een schip mede te maken, dan zal zeker een kamerdienaar zijn medegereisd met een lunchpakket en een thermosflesch met melk, opdat Zijne Excellentie zich niet vergrijpe aan de champagne van de Maatschappij en de zakelijke verhouding van Regeering en Maatschappij zal helpen vertroebelen.

Natuurlijk is er veel voor dat standpunt te zeggen, maar voor het andere pleit ook wat. „Mijns inziens kan men zonder gewetenswroeging de reclamereis meemaken. Hoeveel wetenschappelijke instituten zijn er, die steun ontvangen van de industrie? Zeer vele. Het moet gezegd, dat veel philanthropie reclame is, waardeeren wij van de goede zijde deze reclame. Ik geloof, dat geen van de deelgenooten eenige vermaning in dezen noodig heeft.

Geachte Redactie, ik dank u voor de plaatsruimte, hoogachtend:

G. F. GEZELLE MEERBURG.

Zeer terecht zegt GEZELLE MEERBURG, dat met de „reclamereis" de algemeene ethiek gemoeid is, en niet in het bijzonder een beroepsethiek. „Neem geen omkoopgeld aan, want het omkoopgeld verblindt de zienden en verdraait de woorden der rechtvaardigen" is niet alleen den artsen toegeroepen.

Tegenover zulk een voorschrift — GEZELLE MEERBURG wijst er reeds op — is tweërlei gedraglijn mogelijk: of *alles* af te wijzen, wat ons ter wille van reclame of gunst wordt geboden of toegezonden, of sommige dingen, als onschadelijk of onvermijdelijk (zooals het meelunchen van Z.Ex. bij de „Nederland"), maar te laten begaan, en een *grens* te trekken.

Maar doet men *dit*, dan mogen geen voorbeelden, ontleend aan dingen, die aan den ongevaarlijken kant van de grens liggen, worden aangehaald om de ongevaarlijkheid te betoogen van een handeling, waarvan het karakter juist het punt van geschil uitmaakt.

Nu wordt door geen enkele verstandige firma geld voor reclame uitgegeven, als zij daarvan geen voordeel verwacht. Het voordeel kan in casu reeds hierin liggen; dat het bericht van een bezoek door artsen van bekende ziekenhuizen het publiek voor de producten der firma wint. De firma wenscht dus „sandwichman"-diensten. Dan komt er nog iets bij. Ik onderschat geenszins de bevattelijkheid mijner collega's, maar ik kan er niet bij, dat zij door een bezoek op één namiddag aan een pharmacologisch laboratorium en een fabriek, te midden van de grootsche indrukken der reis, „studie" kunnen maken van wat daar inderdaad te bestudeeren valt.

Zich zulk een reis te laten aanleunen als „studiereis" is alweder in strijd met de *algemeene* ethiek. Ik weet niet, of werkelijk 60 Nederlandsche artsen aan de reis deelnemen. De meesten, die het doen, zullen dit alles niet hebben overdacht.

Maar met de collega's van Santpoort zou ik voor het vervolg willen waarschuwen. Zelfs al mocht die reis nog *niet* binnen de gevaarlijke zône liggen, dan denke men in dezen tijd van toenemende veilheid er aan, dat het gedachteloos aanvaarden van

„onschuldige” of moeilijk af te wijzen vriendelijkheden den weg heeft gebaad tot het aannemen van „steekpenningen”, dat over zoovele oorspronkelijke respectabele gezinnen ongeluk en schande heeft gebracht.

En al behoeft men zelf niet bang te zijn te zullen vallen — toch moeten wij geen voorbeeld geven, dat voor andere, meer wankele zielen gevaarlijk kan worden. Daarom: *principiis obsta*.

H. PINKHOF.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

BERLIJN. — Prille wijsheid. De jeugdrechter en paedagoog prof. W. HOFFMANN te Leipzig heeft bij den minister van onderwijs een verhandeling ingediend over „misdrijven tegen de zedelijkheid aan hogere scholen en de disciplinaire behandeling daarvan”. Hierbij merkt hij op, dat „niet meer kan worden getwijfeld aan de mislukking van de tegenwoordig gebruikelijke geslachtelijke voorlichting in den vorm van voordrachten en bioscoopvertooningen, gezien de klaarblijkelijke slechte gevolgen”. (*Deutsche med. Wochenschrift*, 21 September).

— **Nieuw tuberculoseziekenhuis.** Te Karlshorst bij Berlijn wordt in een park met een oppervlakte van 4.7 H.A. een tuberculose-ziekenhuis gebouwd met 300 bedden, die alle aan den zonnekant der gebouwen staan. Directeur wordt prof. PAUL LAZARUS (*Deutsche med. Wochenschrift*, 14 September).

FREIBURG i.B. — De oudste vrouwelijke arts. Fräulein dr. THEYSSEN, de oudste vrouwelijke arts in Duitschland, is den 7den September 90 jaar geworden. Als 80-jarige is zij in den winter van 1918 uit Straatsburg verdreven. Zij is zeventig jaren arts en is voor zes-en-zestig jaren in de practijk gegaan (*Deutsche med. Wochenschrift*, 14 September).

ENGELSCH-INDIE. — De wilde dieren. In 1927 zijn in Engelsch-Indië 2285 menschen door wilde dieren gedood (tegen 1955 in 1926), waarvan 1033 door tijgers, 218 door luipaarden, 65 door wolven, 78 door beren, 56 door olifanten en 12 door hyena's, 136 door krokodillen, 85 door wilde zwijnen en 41 door jakhalzen. Er werden 25612 wilde dieren gedood.

Door slangen werden 9274 menschen gedood, en 57116 slangen werden gedood. (*Lancet*, 22 September).

CONSTANTINOPEL. — Slachtoffers der wetenschap. Prof. AHMED BEY en de officier van gezondheid HUDAJY BEY zijn bij onderzoekingen over kwaden droes aan de veeartsenijschool te Constantinopel door deze ziekte aangetast en eraan overleden (*Avvenire Sanitario*).

— **Vrouwelijke geneeskundigen in Turkije.** In 1922 zijn in Turkije de vrouwen tot de studie in de geneeskunde toegelaten, en de eerst toegelaten studenten aan de Turksche geneeskundige school zijn in 1927 arts geworden. Bovendien hebben eenige Turksche vrouwen, die in andere landen arts zijn geworden, zich in haar vaderland gevestigd, zoodat dit thans ruim 50 vrouwelijke artsen bezit (*Policlinico*, 24 September).

JAPAN. — Goede tanden-dag. Japan viert ook al, naar Amerikaansch voorbeeld, allerlei dagen ten algemeenen nutte, en zoo heeft de jeugd zich den 4den Juni mogen verheugen met een „goede tanden-dag”, die door de Japansche tandsartsenvereniging was op touw gezet. In alle lagere scholen werden voordrachten gehouden over de gezondheid en het in goeden staat houden van de tanden — een heerlijk onderwerp voor zulke knaapjes en deerntjes. Maar zij hebben het dan ook brood-noodig. Slechts één van de tien kinderen heeft een gaaf gebit. Als zij nu maar niet op een anderen „goeden dag” op te veel suikergoed getraceerd worden, want anders geeft de voordracht niets. De beweging heeft den steun van de ministeries van binnenlandsche zaken en van onderwijs (*Japan med. World*, 15 Juni).

Personalia. — Overleden: de gynaecoloog prof. C. A. LEE REED te Cincinnati, 74 jaar oud.

PINKHOF.